

[0416]

Bij twa sangen út 'Fryslân Sjongt!'*(77 Breidzje en 69 Rûzje, wyn...)*

It sil krapoan tsien jier lyn wêze dat in tige Fryske organisaesje syn leden bij elkoar rôp om to bisluten oer de frage: trochgean of ophâlde. Ien fan de oanwêzigen - grif ien dy't trochgean woe - ornearre, der soe iepene wurde mei in liet. De foarsitster réagearre lykwols wakkere amuzysk en om't it min sjonge wol mei minsken dy't dêr tsjinnichheit yn hawwe, gong it fansels oer. It sizzen *Frisia non cantat, ratiocinatur* wie wer ris biwierhede, ek al wol de Fryske ensyklopedy ús op dat lemma bijbringe, it soe wêze in 'Oude spreuk van onbekende origine, waarvan het eerste deel voldoende weerlegd is, maar waarvan het tweede deel eerder moet worden verscherpt dan verzwakt'...

Der meije dan sa't liket noch altyd minsken wêze dy't dy Latynske spreuk ta har biedwurd meitsje, der binne ek, dy't tige harres dien hawwe om him to wjerlizzen, sa - om mar ris ien to neamen - Jisk Heslinga (1895-1970), forneamd Frysk koarlieder, dy't yn in nou al hast skier forline syn kommen hie yn'e westlike helte fan Zonnewende oan 'e Grouster dyk, it hûs fan Meinte Oosterhout syn jongesjierren, om dêr pianolessen to jaen en in espeltsje knapen, dy't bileaven gjin koarknappen wienen, in flink gat yn 'e kiel sjonge to litten. Of in oaren, ús âlde freon Douwe Hermans Kiestra (1899-1970), makker fan mannich sjongsum liet en fan sjongspullen dy't wol fortsjinnen dat se ek bûten syn eigen krite, de Legean, opfierd waerden. Of, folle fierder yn 'e tiid tobek, mar berne yn 'e selde buorren as de man dy't dizze rigels tawijd binne, immen as Dokterom, fornijer fan it Fryske liet, hwaens boarstbyld at Meinte letter op wei nei de legere skoalle tûzenen kearen foarbijkomme soe. Men mei net sizze dat der fóár de Halbertsma's gjin Fryske lieten bistienen, mar de sfear dêr't se yn songen waerden, wie biheind en elk lang net nei 't sin. Dêr komt forset tsjin. Bij immen as dokter Eeltsje giet it foaral tsjin de strjitlietsjes, sont de opkomst fan de Fryske biweging mei tsjin de ontfryskjende ynfloed fan skoallen en tsjerken en hyltyd dúdliker wurdt meijertiid de funksje fan nasjonael tsjûgenis. Kin men sizze dat nou't dy biweging langer mear kantoar as foarmingssintrum is, de skoallen en tsjerken sa folle foroare binne dat dy ús nou it sjongen fan Fryske sangen bijbringe? It soe in ondersiik wurdich wêze om ris nei to gean hoe folle - of hoe'n bytsje - lieten at út dy ynstituten wei "mei nei hûs nommen" wurde. Ik bin earlik sein bang dat in joun Fryske community singing hjoeddedei allinnich mar mear mooglik is mei in sealfol âlderein en dy het de kunst as regel net leard bij domenje of master. Wij hawwe noch in mennich Frysk sjongende koaren en in inkelde troubadour, mar sa wiis as wij dêr mei binne en wêze moatte, dêrmei allinnich b l i u w t it Fryske liet gjin folksbisit. It folgjende mei myn mismoed rjochtfeardigje:

a) De printingen fan de (beide) greate lieteboeken, dy mei pianobigelieding, forskynden yn de jierren 1876, 1886, 1899, 1905, 1914, 1916, 1922, 1930 en 1948. De greate ynterfal wie dus achttjin jier en dêr het de oarloch grif skuld mei oan, al wie de niget foar it eigene yn en fuort nei de oarloch oan de oare kant ek wer greater as dêrfoar en neityd. Mar nou is it al 24 jier lyn dat it *Lieteboek* forskynde en noch is it net útforkocht, likemin as:

b) *Fryslân sjongt! Algemiën Frysk lieteboekje mei âlde en nije sangen*. Dêr forskynden neffens it lêste 'Foaropwurd' yn de jierren 1943-1956 fiif printingen fan mei in samle oplage fan 28.000 eksemplaren. It het sa't liket sechtjin jier lang net nedich west om dy bestseller op 'e nij op to lizzen, lit stean fan to fornijen:

c) Yn de Fryske kampen wie altiten forlet fan in hânsum sjongboekje. Elk tûge nou ienris net ien fan de greate Fryske lieteboeken mei, steld al dat er dy hie. Dy meastepart stinsele boekjes bleauwen, ek nei't *Fryslân Sjongt!* útkommen wie. Bûten it wenstige rippertoire foun men dêr yn forfryske foarm de boppeslaggen yn út de ynternasjonale lietefoarrie fan'e dei. Om ús to biheinen ta de bondeltsjes dy't brûkt binne yn 'e kampen op 'e Stifting Schylgeralân to Hoarne wienen dat *Mei snare en stim* (1948), *Imerkes* (1949), *De braskoer* (1950), *De horlepyp* (1951), 2de printinge 1953), *De froask* (1958), *Twirre* (c. 1960). Ek hjir stûket it dus al wer mear as tsien jier.

Seit men to folle as men stelt dat it faei stiet mei de oerdracht fan Fryske lietestof op 'e jongere generaesje?

Oan dokumentaasje dogge de útjeften sa goed as neat. Net allinnich binne de opjeften mannichkear onfolslein, bij tiden is it bytsje dát der stiet, ek noch onkrekt. Wichtich is net allinnich dat we de nammen en jiertallen witte fan skriuwer en komponist, mar ek hoeneat't in liet makke is en hwer't it foar 't earst to finen is, tekst sawol as meldij. Is it in biwurking of oersetting, dan wolle wij leafst op'e selde wize ynlochte wurde oer it oarspronklik. Hwat hjir folget, wol net oars wêze as in lytse bijdrage ta dy dokumentaasje. It giet oer twa moaije sankjes dy't beide noch songen wurde, beide biwurkingen op liende wizen, sa eigen at se ús binne. It earste is skreaun troch in 'Grouster-om-utens', it lêste rekke nei forboun mei Hoarne op Skylge dêr't freon Meinte syn lêste fekânsje, syn lêst forbliuw yn Fryslân, trochbrocht mar ôfbrekke moast om it nea wer to sjen. Ek al jildt dit stik syn neitins op it foarste plak, syn sibben sille it mij net kweanimme dat ik skriuwendewei ek weromtocht ha oan de âlde muzykmaster fan It Hearrenfean, oan Douwe Kiestra en syn romantyske doarpsgenoat Geart Jonkman (1910-1970), skriuwer fan it aenst to bisprekken *Rûzje, wyn...*, yn ien jier tiid alle fjouwer 'earne tein', en oan de optekener fan de wize fan datselde *Rûzje*, Paulus Folkertsma (1901-1972), heechset fan alhwa't him koe om syn minsklike en muzikale kwaliteiten, dy't beide onskiedber ta utering komme yn syn komposysjes, mei fan it djûrste bisit dat Fryslân het.

1. 'Breidzje'

Breidzje is neffens *Lieteboek* (1948) en *Fryslân sjongt!* (1956) fan Auke Boarnamer ('Boonëmmer'), berne to Grou, skriuwer-foardrager en ferver fan syn affearen, allegearre eigenskippen dy't ús fiersto ier forstoarne freon Meinte Oosterhout licht wol oansprekke koenen, hwer't er oan memmekant stamde út in Grouster ferverslaech mei in artistike ynslach. It wondere birin fan it lot het wold dat alles hwat op dit pas fan de onhandige âldfeint Boarnamer noch algemien bikend is, krekt dit *Breidzje* is, lang sahwat it frivoalste nûmer yn ús pûrdeeglike lieteboeken. Sa't Tj.W.R. de Haan, warskôge troch Troelstra yn it *Nij Frysk Lieteboek* fan 1886, al sjen litten het yn *It Heitelân* fan 1948 s. 31-32 en jitris gearfette op s. 63 fan syn dissertaesje *Volk en dichterschap* út 1950, is dat *Breidzje* in biwurking en de meldije gjin anonime folkswize, mar in komposysje fan August Harder (Schönerstadt ü. Leipzig 1775 - Leipzig 22-10-1813), mislearre as theolooch mar in tige bijeftige musicus, dy't 'am Nervenfieber' stoar 'infolge der Aufregungen während der Völkerschlacht bij Leipzig', sa't we lêze kinne op s. 76 fan Lucie Gelber har Berliner dissertaesje út 1936, *Die Liederkomponisten August Harder, Friedrich Heinrich Himmel, Friedrich Franz Hurka, Carl Gottlieb Hering*. De samlers fan *Fryslân sjongt!* hawwe der gjin notysje fan nommen. Harder skreau syn muzyk yn 1803 bij *Die Spinnerin* fan de Meklenboarger Johann Heinrich Voss (Sommersdorf bij Waren 1751 - Heidelberg 1826). De Súdbroekster siktaris Hajo Albertus Spandaw (Vries 1777 - Grins 1855) biwurke it liet yn 1808 yn it Hollânsk, it kaem út yn 1809, en to sjen oan it brûkte rymskema is ús *Breidzje* dêrneffens makke. De Haan wiist as Voss syn foarbyld oan *The loving lass and spinning wheel*. De earste publikaesje dy't wij kenne, is lykwols net fan 1724, mar fan 1726, to Edinboarch, yn *The tea-table miscellany II* fan de Skotske prúkmakker, boekforkeaper en dichter Allan Ramsay (Leadhills 1685 - Edinboarch 1758). De Haan lit it foarkomme as wie Ramsay de skriuwer fan it liet, mar dy skikt it sels onder it skift 'Auld songs, brushed up, some of them with additions, by the publisher', hwat makket dat men jin ôffreget oft it ek net oarmans wurk wêze kin.

Yn Dútsklân foel it liet der goed yn neffens hwat der stiet bij in Flaemske oersetting op Harder syn muzyk yn Ernest Closson syn *Chansons populaires des provinces belges* (útj. Schott 1905). Dy Flaemske fariant fine we yn in âldmoadriger stavering en mei 'zingen' ynpleats fan 'spinnen' werom as nr. 87, *De Spinster*, yn de yn 1852 to Gint forskynde *Oude en nieuwe liedjes*, gearswile troch F.A. Snellaert, dy't forsommet om Harder to neamen as makker fan 'e meldij en de oersetting pleatst yn'e 'XVIIIe eeuw', wol hwat ier, oft de Dútske ferzy model stien het foar de Flaemske, sa't De Haan seit en ek tige oannimlik is, om't de Flamingen it liet grif oernommen hawwe mei de wize en dy is fan 1803.

Dat de jongfaem bij Boarnamer breidet en yn de âldere lêzingen spint, sil wol in offer oan de tiid wêze. Ik wyt net hoe sterk at it jern in hondert jier forlyn wie, mar dat bij it breidzjen de trie brekt, is neffens bitroubere ynljochtingen hjoeddedei in greate seldsumheit. Mar hwa soe dêr oer stroffelje?

Hwa't de meldijfariant sa't wij dy yn Fryslân kenne, leit njonken Harder syn wize sa't Closson dy jowt (hjrnei ôfprinte), komt nochal hwat forskillen tsjin. De meldij fan *Breidzje* is deselde as dy't bij Spandaw syn tekst stiet yn A. Brandts Buys, *Liedjes van en voor Neerlands volk* (Leiden 1873-1875) afl. 7 (forskynd yn 1874); mooglik hawwe wij dêr wol it direkte foarbyld foar dy fan *Breidzje*. Gâns fierder fan it oarspronklik ôf stiet de Grinslander meldijfariant; dy is, sonderdat toan- of tekstdichter neamd binne, to finen as nr. 16 yn de twadde printinge fan it *Grunneger Zangboek I* (Winschoten, 1958). In nochal frije fariant fan noch altyd Harder syn wize - mar in komponist wurdt der net bij neamd - bij Spandaw syn tekst stiet op s. 36-37 fan *Gezelschapliederen of uitgezochte verzameling van 145 Nederlandsche zangen en 14 volksliederen van de voornaamste landen met de in gebruik zijnde melodieën en piano-accompagnement; 3e vermeerderde druk grootendeels opnieuw gearrangeerd door J^b. Kwast muziekonderwijzer te Amsterdam expres voor deze uitgave in tin gegraveerd* (Amsterdam, Tj. van Holkema 1882). Albert Roussel (Tourcoing 1869 - Royan 1937) het út Closson syn samling de boustoffen helle foar syn Flaemske rapsody út 1936, dêr't Harder syn meldij breed útspon is; sjoch ek Marc Pincherle syn wurk oer *Albert Roussel* (Frankfurt/Main, 1957) s. 131.

De Haan jowt yn *it Heitelân* s. 32 noch in oare Flaemske omsetting yn fiifrigelige strofen. H. Tollens Cz. het noch in Hollânske biwurking, dy't stiet yn *Dichtbloemen, bij de naburen geplukt* (Leeuwarden 1839) s. 129-131; dêr giet ek op tobek de lêzing dy't jown is yn de *Driem. Bladen 18* (1918) s. 68-69.

BIJ DE PRINT.- Sa't de oarspronngen fan *Breidzje* lizze yn it Ingelske en it Dútske taelgebiet, is ek de hjir werjowne print it produkt fan Ingelsk-Dútsk oparbeidzjen, sa't it dûbeltalich onderskrift ek al oanjowt, nammentlik fan de Verlag der Englischen Kunstanstalt von A.H. Payne in Leipzig. Dy Albert Heinrich Payne wie neffens de fyfde onforoare oplage fan it *Allgemeines Künstler-Lexikon* fan Hermann Alexander Müller & Hans Wolfgang Singer, deel III (Frankfurt am Main 1921) 'Kupferstecher, geb. 14 Dec. 1812 in London. P. war eine Zeit lang in Leipzig ansässig, wo er auch als Verleger thätig war. Von ihm: Stahlstiche nach Charlet, Hicks, Hoffman, Lepaulle, E. Meyerheim, L. Richter, T. Vecelli, etc.' Der stiet dan ek onder: A.H. Payne sculp. En lofts: J. Jacob pinx^t. Mei de lêste sil bidoeld weze Julius Jacob, dy't wij yn itselde *Lexikon* biskreaun fine as 'Historien- und Bildnissmaler, geb. 25. April 1811 in Berlin, + 20. Oct. 1882 das.' Yn of nei 1844 reizge er nei London: 'Dort blieb er 11 Jahre mit grossem Erfolg als Bildnissmaler thätig.'

J. Jacob pinxt

A. H. Payne sculp

"Lizzy you are not spinning, child?"

LISE DU SPINNST NICHT.

Verlag der Englischen Kunstanstalt von A. H. Payne in Leipzig

90. De Spinster

(LA FILEUSE)

AUG. HARDER.
(1774 - 1813.)

Allegretto.

1. Ik zat te spin - nen voor mijn deur, Daarkwameen jong - man fraai van
2. Heelvriendlijk zei hij goe - den dag, En trad beschroomd al naer en

1. le - den Met twee bruin oo - gen, schoon van kleur, Volmaakt door veel be - val - lig -
2. na - der. Mijn draad - je brak, ik schrikteen, ach! Mijn le - den beef - den al te

1. he - den; Ik zag naar hem eer ik be - gon; Ik was be - schaamd, maar ik spon, maar ik spon.
2. ga - der. Ik knoopt mijn draad en her - be - gon: Ik was beschaamd ja zeer beschaamd, maar ik spon.

3.
Hij leunde op mijnen stoel zijn arm,
En kwam zoo stil mijn spinwerk roemen:
Ik voelde zijnen adem warm;
Hij bleef zoo lang mij „liefste“ noemen,
Tot dat zijn lof mijn hart verwon.
Ik was beschaamd....

4.
Hij nam mij minzaambij de hand;
Hij zwoer, hij was bij mij gekomen,
Omdat hij in het gansche land
Geen poesler meisken had vernomen.
Hij lonkte toe zoo veel hij kon.
Ik was beschaamd,...

5.
Ofschoon ik hem door mijn gelaat
Nog niets te kennen had gugeven,
Bespeurde hij wel inderdaad,
Dat ook de liefde mij deed beven.
Hij zoende mij zoo steelsch hij kon
Ik was beschaamd..

(1. J'étais assise, à filer, devant ma porte. - Vint à passer un jeune homme d'aimable tournure. - Aux yeux bruns, aux belles couleurs. - Rempli d'attraits. - Je le regardai avant de commencer - (Refrain:) J'étais confuse, oui, très confuse, mais je filais toujours.
2-6. Le jeune homme s'arrête. lie conversation avec la fileuse, s'approche, lui prend finalement un baiser. J'étais confuse, oui" etc.)

Texte compl., SNELLAERT, *ouvr. cité*, No 71. - Très populaire en Allemagne

S. F. 5189

2. *Rûzje, wyn ...*

It krystnûmer fan *It Heitelân 1949* (s.281) hie de primeur, titel: *Widzelietsje*, mei sifernoaten yn es. Mar op Skylge bigjint de fiktoarje: as *Bretonsk widzeliet* stiet it yn *De Braskoer* (1950) en mei de tafoeging *Bretonske wize* hellet it as *Rûzje, wyn ...* noch krekt de lêste printinge fan *Fryslân sjongt!* Hoe wie it oarspronklik? Bij tafal foun ik it Frânsktalige foarbyld op s. 26 fan in nou faeks seldsum tekstboekje: *Chansons internationales. Deuxième recueil. Répertoire: Pisuisse & Blokzjil* (Stoomdr. B. van Mantgem Hofl., Amst.). It liet hjit dêr *Berceuse bleue*, de dichter Gabriel (en net Gabrielle, lykas de *Chansons* ek ienkear opjowe) Montoya. Montoya libbe fan 1870-1914 en wie fan hûs út dokter. It súkses fan syn *Berceuse* wie lykwols sa great, dat er it pisbiloaitsjen der oan joech en him tonei mei it skriuwen fan teksten en muzyk genearde. De fynst wie nijsgjirrigernôch om bij Jonkman ris to fornimmen nei it komôf fan *Rûzje*. Ut syn andert, datearre 'Raerd/R'him, 4 juny '69' krije wij mear klearrichheit:

"Rûzje wyn" is net alhiel in oersetting to neamen fan de oarspronklike tekst. Ik bin, goed tweintich jier lyn, ta de wurden ynspirearre doe't ik foar de radio harke nei in Bretonsk folkslietsje dat lykwols yn 't Frânsk songen waerd. Ik foun it in bisûnder moai sankje, de /.../ wurden wit ik net krekt mear, mar it forhael kaem der op del dat "les deux amants" elkoar om d' ien as oare reden net hawwe mochten en togearre de dea sochten yn 't wetter. De meldij wie sà goed, sà ienfâldich, en lei wol sà yn `t gehoar, dat ik bisleat der Fryske wurden op to meitsjen. Ik haw dy op de oarspronklike meldij by Paulus Folkertsma songen en doe hat dy de noaten op papier set en it fierder ek foar koarsang biwurke. Faeks kin hy dy hwat wizer meitsje. De komponist en tekstdichter fan it oarspronklike liet kin ik dy net neame, faeks binne dy alhiel net mear to finen of it moast wêze dat Paulus it neigean kin.'

Op myn skriuwen oan Folkertsma deelde dy yn in briif fan 13-6-1969 it neikommende mei:

'Oft de wize fan „Rûzje wyn" in folksliet is of net, kin ik Jo net sizze. Geart hat my doedestiids ûndersteande meldij foarsongen, dy't er, ik wit net hwerwei, krigen hie. Wol sei er, dat it in Frânske wize wie. Jel Postma soe it op de ien of oare joun, (yn de Klanderij wit ik wol) sjonge. Ik ha der doe in pianobigelieding by makke. [folget meldij yn *des*; *Fryslân sjongt!* het him yn *g*] Fierder kin ik Jo der neat oer sizze.'

In healjier letter, 7-12-1969, skreau Jonkman op 'e nij:

'Dou fregest my in skoftsje lyn nei it liet "Rûzje wyn". Ik foun it yn in bondel pianomusyk by Gerben Brouwer op'e Gerdyk. It wie in âlde bondel ûnder de namme 'Van alles wat' [Duetten. Deel I. (2e vermeerderde druk) bijeengebracht en ingericht door K. en J. Veldkamp.], útjefte fan P. Noordhof[f], Grins [s.j.]. It stiet der sà yn: Poésie de G. Montoya. Berceuse, mélodie bretonne de 16me siècle. Nou't ik it yn it Frânsk lies docht bliken dat ik de sfear goed oerbrocht haw màr, net om fan 'e toer to blazen, ik fyn myn Fryske tekst better. Gerben Brouwer nammers ek. Dyn tekst is dicht[er]liker; it forhael leit mear efter de wurden, sei er. Hawar, dêr sil wol ûngelyk oer tocht wurde./.../der steane yn de lêste [Fr. *sjongt!*] noch twa fan my skreaun op muzyk fan Paulus Folkertsma yn 't bigjin fan'e fyftiger jierren /.../: "Oan 'e haven wennet in fanke" en "It skouke sûnder roer". It earste spilet him ôf op Skylge, it twadde yn de omkriten fan Grou.'

Yndied, Jonkman biskriuwt net it forhael, mar de tastân, de sitewaasje n e i 't it jonge pear om fierrens weiwurden is. Yn de Frânske tekst wurdt skildere hwat dêroan foarôfgiet en dy is dan ek twa strofen langer as Jonkman syn biwurking. De meldije - yn *Fryslân sjongt!* in heale toan leger as yn *Van alles wat* - freget deabidaerd om wémoedige wurden, dêr't ik net mei sizze wol dat de meldij de tekst der trochskuort, m.o.w. dat de populariteit allinnich to tankjen wêze soe oan de wize, dy't, at er to folle songen wurdt, nammers maklik in skriemer wurde kin. It forhael leit bij Jonkman efter de wurden, seit Brouwer, mij op ien plak justjes to folle, moat ik sizze en dat is yn de earste strofe, dy't sa bigjint: 'Rûzje, rûzje, wyn,/ Sjong dat liet fan wiere minne, / Rûzje, rûzje, wyn, / Fan dy leafde lang forlyn - /' en dy't sonderdat de bioefeners fan dy 'wiere minne' neamd binne, trochgiet mei: 'Hja binn' earne tein, / Yn'e stoarm fan hûs forstaet, / Dreamen binn' forflein / Yn 't saffieren mearminsklaed./' Sa frij at Jonkman fierders is yn syn biwurking, sa ticht het er him yn dy lêste rigels houden oan it Frânske origineel, sonder him der rekkenskip fan to jaen dat it pronomen (Hja) tobekwize moat nei in earder neamd nomen, dat de Frânske tekst wol, mar de Fryske net het, faeks yn in earder stadium fan biwurking wol hawn het. It liket m.o.w. as binne de neamde rigels stean bleaun nei't it bigjin foroare is.

Biwurking en grountekst rinne nochal hwat út elkoar en in forliking fan de Fryske mei de Frânske tekst het dêrom net folle sin. Sels in forliking op basis fan onôfhinklikens kin net oangean, om't wij net wite yn hoefier't Montoya frij stien het. *Van alles wat* naem it liet oer út *Dix vieilles chansons de France*, in útjefte fan Scharfrichter to Leipzig. Dy lêste útjefte wurdt ek al neamd bij de earste publikaesje yn *It Heitelân* fan 1949 en is faeks doe al helle út in eksemplaer fan *Van alles wat*, om't de Dútske útjefte grif tige seldsum is: ik haw him alteas noch yn 'e Dútsklannen noch hjirsanne bisette kind. Doe't bij in bi-

site fan Jonkman oan de Brouwers op 'e Gerdyk de *Berceuse* út *Van alles wat* spile waerd, koe er de meldij fansels opslach wer. Mar dat er de wize omthouden het fan 'e radio en troch in musicus optekenje litte moast, bifestiget de briif fan Folkertsma, dy't fierders de opmerking oer in koarbiwurking forbettert en wiist op in joun dêr't Jel Postma sjonge soe. Dy útfiering haw ik net efterhelje kind, mar it Kunstnersboun het in joun hawn op 23-2-1951 (sjoch *Frysk en Frij* fan dy dei), dêr't yn gjinien fan 'e Fryske tydskriften letter in forslach fan stien het, dat it is min nei to gean, oft *Rûzje* dêr syn première as sang foar ien stim hawn het.

Sonderdat ik de Leipziger útjefte dus rieplachtsje koe, moast der fierdersocht wurde. Wel, in briif oan Pierre Denis fan de Keltyske ôfdeling fan de universiteit to Rennes hie dit andert (25-10-1971) as risseltaet: 'I cannot read music, but I went to the piano and played it with one finger, and I was surprised to hear a tune my mother used to sing when I was a baby: The words are in french, I never heard it in Breton. The little song is quite well known, at least as far as the chorus goes.' En dan komt de tekst, dy't ek stiet yn in briif fan jf. Simone Wallon, de bihearster fan de ôfdeling muzyk fan de Bibliothèque Nationale to Parys: 'C'est une berceuse traditionnelle dans toute la France. Il en existe quantité de versions. La plus répandue est celle-ci:

Do do l'en-fant do, l'en-fant dor-mi-ra bien vi-te

Do do l'en-fant do, l'en-fant dor-mi-ra bien-tôt

Mais il en existe mille variantes, puisque l'essentiel dans cette chanson est le rythme berceur:

le reste, texte et mélodie pouvant différer. La plupart des recueils de chansons folkloriques françaises en donnent une ou plusieurs versions. La bibliographie de ces recueils se trouve au tome IV du *Manuel de Folklore contemporain* de A. van Gennep (Paris, A. Picard, 1938). Vous en trouverez une version en particulier dans les *Mélodies populaires*, 5e série, n° 7 recueillies par J. Tiersot, (Paris, 1911). Il y en a jusque dans le folklore belge de langue française (Cf. Libiez et Pinon, *Chansons populaires de l'ancien Hainaut*, vol. V (Bruxelles, Schott,

BIJ TWA SANGEN UT 'FRYSLAN SJONGT!' II¹

(77 *Breidzje* en 69 *Rûzje* wyn.. .)

1. 'Breidzje'

Germ Visser wie sa freonlik en wiis mij op bibliografyske literatuer oer de foargongers fan *Breidzje*, dy't ik hjir jerne oernim. Wy fine dy yn A.H. Hoffmann von Fallersleben syn wurk *Unsere volkst(h)ümlichen Lieder*, yn 'e tredde printinge (Leipzig 1869) as nûmer 508, yn 'e fjirde, dêr't Karl Hermann Prahl sines ta dien het en dy't yn 1900, allyksa to Leipzig, forskynde, as nûmer 656 - de lietekatalogus is alfabetysk oardere neffens de earste rigel -: *Ich sass und spann vor meiner Thür. 1791*. Dêr hawwe we dan fuort al it jier fan J.H. Voss syn biwurking. Voss liet *Die Spinnerin* earst útkomme yn syn *Musenalmanach* 1792 s. 184-186 en letter yn syn *Sämtliche Gedichte* (Königsberg 1802) IV s. 184-186 mei it jiertal 1791 en de oantsjutting 'Aus einem bekannten englischen Liede verändert', meiskien sa anonym, om't de lêste strofen by Ramsay foar dy tiid faeks nochal pikant útlein binne. Ramsay syn ferzy, to finen yn *The Tea-Table Miscellany, a collection of choice songs Scots and English* is efteroan werjown sa't Reinhold Spiller him ôfprintet yn *Drei Entlehnungen* (yn *Zs.f.Vergl. Litteraturgesch. u. Renaissance-Litteratur, N.F.I*, Berlin 1887/88, s.451 ff.). Ramsay en ek Goethe (by Spiller s. 450-451) hienen it rymskema ababcc, dat Spandaw en Boarnamer dus net hawwe. Yn J.F. Willems syn *Oude Vlaemsche liederen ten deele met de melodiën* (Gent 1848) is it *Spinsterslied* nûmer XCVIII; Snellaert makket op s. 237 'die wunderliche Bemerkung' (Hoffmann 3. pr.) yn dy útjefte dat Voss in Leechdútsk foarbyld brûkt hawwe soe, hoewol't Voss sels in oare boarne oanjowt en der ek nea in Leechdútske lêzing opdûkt is. Harder syn meldij fine we neffens Hoffmann 4.pr. yn '[L.C.] Erk, Volkslieder I. B. 2. Heft Nr. 72; Fink, Hausschatz Nr. 62; Härtel, Liederlexikon Nr. 385; [F. M.] Böhme, Volkstüml. Lieder Nr. 163. Text auch bei Wustmann, Liederbuch 3.A. S.402. 403.'- As de Flaemske biwurking yn A. Snellaert, *Oude en nieuwe liedjes* (Gent 1852) wierliken stamme soe út de 18de ieu, sa't er seit, kin dat sa wêze, om't Voss syn liet yn 1792 foar it earst publisearre. Mar lykas sein (forl. *UW 1972-1973* s.47) het it mear eigenskip dat it liet mei Harder syn wize oernommen is en dy is fan 1803. Goethe syn *Spinnerin* moat makke wêze nei dy fan Voss, wie klear yn 1795, en waerd publisearre yn 1800 (forl. Spiller, *o.w.* s.450). Ek Spiller hie noch de yllúzje dat in folksliet frij hearde to wêzen fan alles hwat op seks like en dat, as in liet sokke eleminten al bifette, it gjin folksliet wie: de ieu fan Victoria wie noch lang net foarbij doe't er op s.453 oardiele, 'Es war ein glücklicher Griff von Voss, den grobsinnlichen Schluss des englischen Gedichtes, das keineswegs als Volkslied betrachtet werden darf, zu verändern.'

Troch lettere lektuer fan stúdzjes fan Tj.W.R. de Haan wie 't mooglik om net allinne Voss syn biwurking neijer to datearjen (: s i m m e r 1791; sj. De Haan syn *Volk en dichterschap* s. 63), mar ek Boarnamer syn *Breidsje*, sa't it earst stavere waerd. It *Ny* [net *Nij*] *Frysk Lieteboek* is sont 1884 útjown yn jeften en wie klear yn 1886. *Breidsje* is makke en útjown foar mids novimber 1884, sa't bliken docht oan de krityk (titel: *Nij Frysk lieteboek*) yn 'e Burgumer krante (offysjeel: *Kanton Bergum. Advert.- en Nieuwsblad*) fan sneon 15-11-1884. De redaksje (= T.G.v.d. Meulen) eksemplifisearret dêr de onoarspronklikens fan guon lieten o.o. mei: 'Zie no. 10 van Auke Boonemmer: "Breidsje." 't Is het oude lieve liedeken: „k Zat voor mijn deur en 'k spon en zong, Een jongeling hoorde mijn zangen [fan H.A. Spandaw dus].' Piter Jelles Troelstra andert yn it nû. fan 29-11-1884 mei: „Breidsje" is op mijn verzoek naar de bekende "Spinster" door den Heer B. [= Boonemmer] gemaakt.' Dy forwizingen binne nammentlik to finen op s. 74 fan De Haan syn oandeel yn 'e stúdzje *Volkslieder neuerer Zeit aus deutsch-niederländischen Gemeinbesitz* yn it *Rheinisch-westfälische Zeitschrift für Volkskunde* 3 (1956) s. 68-94, dy't er skreau mei Ernst Kluge; de lêstneamde jowt op s. 92-93 in analize fan Harder syn meldij.

2. *Rûzje, wyn ...*

Yn Gerard van den Berg syn NCRV-tf-programme *Muziek in Uw straatje* fan tiisdei 19 febrewaris 1974 forskynde Roel Slofstra mei *Rûzje, wyn ...* op 'e wize dy't syn heit, Jan Slofstra, dêr yn 1950 - oarspronklik foar sjongstim mei pianobigelieding - op makke het en datselde jiers noch by Fedde Dykstra to Ljouwert útjoech foar mingd koar as *Fofa* 108. Yn 1973 waerd foar de plaet *'t Hert sil tille fan syn wille* (Dureco ELF 15.18 SDUT 12503) fan Slofstra Jr. de biwurking foar sjongstim, gitaer en cello makke. Sa kin in goede tekst him losmeitsje fan syn oarspronklike meldij en pearje mei in nije, goede wize - sa't nammers ek in goede meldij eigen wegen gean kin en pearje mei in nije tekst.

Súdhorn

Teake Hoekema

NOAT 1: I yn Us Wurk 21-22 (1972-1973) s. 45-54.

BYLAGE

The loving lass and spinning wheel.

As I sat at my spinning wheel,
 A bonny lad was passing by:
 I view'd him round, and lik'd him weel,
 For trouth he had a glancing eye.
 My heart new panting 'gan to feel,
 But still I turn'd my spinning wheel.

With looks all kindness he drew near,
 And still mair lovely did appear;
 And round about my slender waste
 He clasp'd his arms, and me embrac'd:
 To kiss my hand, syne down did kneel,
 As I sat at my spinning wheel.

My milk white hands he did extol,
 And prais'd my fingers lang and small,
 And said there was nae lady fair
 That ever could with me compare.
 These words into my heart did steal,
 But still I turn'd my spinning wheel.

Altho' I seemingly did chide,
 Yet he wad never be deny'd,
 But still declar'd his love the mair,
 Until my heart was wounded sair,
 That I my love could scarce conceal,
 Yet still I turn'd my spinning wheel.

My hanks of yarn, my rock and reel,
 My winnells and my spinning wheel;
 He bade me leave them all with speed,
 And gang with him to yonder mead:
 My yielding heart strange flames did feel,
 Yet still I turn'd my spinning wheel.

About my neck his arms he laid,
 And whisper'd, Rise, my bonny maid,
 And with me to yon hay cock go,
 I'll teach thee better wark to do.
 In trowth I loo'd the motion weel,
 And loot alane my spinning wheel.

Amang the pleasant cocks of hay,
 Then with my bonny lad I lay;
 What lassie, young and saft as I,
 Could sic a handsome lad deny
 These pleasures I cannot reveal,
 That far surpast the spinning wheel.

I.3 weel = well. I.4 trowth = truth. II.2 mair = more. II.5 syne = then. IV.2 wad = would. IV.4 sair = sore. V.4 gang = go. VI.5 loo'd = loved. VI.6 loot = left. VII.3 saft = soft. VII.4 sic = such.